

MANCA ČERNIVEC

ALI STA *BOLNIŠNICA* IN *BOLNICA* SOPOMENKI?

COBISS: 1.04

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.32.1.12](https://doi.org/10.3986/JZ.32.1.12)

VPRAŠANJE

Vprašanje se nanaša na partizanske bolnišnice. V registru kulturne dediščine se uporablja oblika *bolnišnica*, saj ta oblika velja za knjižnonormativno ustrežnejšo. Kot beremo v članku Natalije Ulčnik Dvojnici *bolnica – bolnišnica* v 19. stoletju in danes (https://srl.si/sql_pdf/SRL_2014_4_13.pdf), se je za medicinske *bolnišnice* uveljavila ta oblika, za veterinarske pa pretežno *bolnica*. Opažam, da se pri partizanskih bolnišnicah uporabljata obe obliki. Na Geopediji (Karta Partizanstvo) uporabljajo *bolnišnica*, Franjo in roške *bolnice* pa muzeji predstavljajo kot *bolnice*. Zanima me vaše mnenje o tem, kaj priporočate.

ODGOVOR

Za splošno in tudi terminološko rabo je primernejši in manj zaznamovan izraz *bolnišnica*, izraz *bolnica* pa se uporablja v manj formalnih položajih.

Besedi *bolnišnica* in *bolnica* sta sopomenki, obe pomenita ustanovo, v kateri se zdravijo bolniki. Obe sta del knjižnega jezika, saj sta tvorjeni po slovenskih besedotvornih vzorcih. Razlikujeta se njuna besedotvorna podstava in obrazilo:

- beseda *bolnišnica* je izpeljana iz besedotvorne podstave *bolnik-* in obrazila *-nica*; pri besedi *bolnik* se končni *k* premenja s *š* (tako tudi *jetnik* > *jetnišnica*, *bojevnik* > *bojevniški*, *Aztek* > *azteški*);
- beseda *bolnica* pa je izpeljana iz besedotvorne podstave *boln-* (ki je roditeljska osnova pridevnika *bolan*, rod. *boln|ega*) in obrazila *-ica*. Obe obrazili sta za kraj, prostor, ustanovo ustrežni in uresničeni (*jetnišnica*, *mrtvašnica*, *norišnica* : *čajnica*, *delavnica*, *risalnica*).

Z besedotvornega vidika sta torej izraza *bolnica* in *bolnišnica* enakovredna.

1 KNJIŽNOJEZIKOVNI PRIROČNIKI

Iz jezikovnih priročnikov knjižnega jezika pa lahko razberemo, da se je med obema izrazoma v preteklosti vzpostavilo neenakovredno razmerje: za ustanovo, v kateri zdravijo bolnike, so jezikoslovci priporočali izraz *bolnišnica*. To vrednotenje je vezano na rabo – pogosteje rabljen izraz je manj zaznamovan in zato nevtralnejši.

- 1.1 *Bolnici* je bila v pravopisnem slovarju (SP 1962) pripisana sopomenka *bolnišnica*, kar kaže, da je bila tedaj *bolnica* rabljena redkeje, saj so v tem slovarju pri »redkeje rabljenih, pomensko manj znanih ali le krajevno živih izrazih po navadi dodani tudi splošno razumljivi in rabljeni sinonimi« (SP 1962: 6).
- 1.2 Prva izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) tega razmerja ne izkazuje, saj imata *bolnica* in *bolnišnica* enako razlago, glede na ponazarjalno gradivo pa je mogoče sklepati, da sta bila izraza v nekaterih zvezah enako ustaljena (*otročka bolnica/bolnišnica*, *bolnica/bolnišnica za duševne bolezni*), v nekaterih zvezah pa je bil bolj ustaljen bodisi izraz *bolnišnica* bodisi izraz *bolnica* (*splošna bolnišnica*, *klinična bolnišnica*, *veterinarska bolnišnica* : *vojaška bolnica*, *partizanska bolnica*).

bolnišnica -e [un] ž (ī)

zavod za zdravljenje bolnikov: bolnišnica sprejema vsak dan; odpeljali ga bodo v bolnišnico; otroška, splošna bolnišnica; klinične bolnišnice; bolnišnica za duševne bolezni / veterinarska bolnišnica

bólnica -e ž (ô)

zavod za zdravljenje bolnikov: odpeljali so ga v bolnico; ležati v bolnici; otroška, vojaška bolnica; bolnica za duševne bolezni / partizanska bolnica *zasilna bolnica na skritem kraju*

- 1.3 V slovarskem delu *Slovenskega pravopisa* 2001 sta izraza prikazana kot neenakovredna, saj je v geslu *bolnica* v ležečem tisku, ki zaznamuje v knjižnem jeziku nevtralnno ali navadnejšo dvojnico, navedena *bolnišnica*.

bólnica -e ž (ô) zdraviti se v ~i v *bolnišnici*

- 1.4 To razmerje izkazuje tudi druga izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ2), saj razlaga v geslu *bolnica* za podpičjem sledi nadrejena (tj. po rabi močnejša) sopomenka *bolnišnica*.

bólnica -e ž (ô)

zavod za zdravljenje bolnikov; bolnišnica: odpeljali so ga v bolnico; ležati v bolnici; otroška, vojaška bolnica; bolnica za duševne bolezni / partizanska bolnica *zasilna bolnišnica na skritem kraju*

bolnišnica -e [boʏnišnica] ž (ī)

zavod za zdravljenje bolnikov: bolnišnica sprejema vsak dan; odpeljali ga bodo v bolnišnico; otroška, splošna bolnišnica; bolnišnica za duševne bolezni / klinična bolnišnica *bolnišnica, ki združuje več klinik*; negovalna bolnišnica *bolnišnica za ljudi s potrebo domačega varstva, ki se morajo rehabilitirati po odpustu iz bolnišnice* / veterinarska bolnišnica

- 1.5 Pregled sodobne knjižnojezikovne rabe kaže, da je bolj ustaljen izraz *bolnišnica*. Če v korpusu *Gigafida 2.0* in *slWaC* (v prvem je delež lektoriranih besedil večji kot v drugem) primerjamo besedne zveze, navedene v drugi izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, ugotovimo, da se le ob pridevniku *veterinarski* pogosteje pojavlja izraz *bolnica*, kar je povezano tudi s tem, da so med zgledi uradna imena ustanov.

Preglednica 1: Besedne zveze s sestavinama *bolnica* in *bolnišnica* v korpusih *Gigafida 2.0* in *slWaC*

	Zadetki v korpusu <i>Gigafida 2.0</i>		Zadetki v korpusu <i>slWaC</i>	
	<i>bolnica</i>	<i>bolnišnica</i>	<i>bolnica</i>	<i>bolnišnica</i>
<i>otroška ...</i>	57	824	39	330
<i>splošna ...</i>	179	9747	111	3032
<i>... za duševne bolezni</i>	6	74	11	43
<i>klinična ...</i>	9	135	14	56
<i>negovalna ...</i>	15	450	17	297
<i>vojaška ...</i>	90	1141	75	363
<i>partizanska ...</i>	256	783	317	417
<i>veterinarska ...</i>	73	70	113	40

V imenih ustanov, v katerih zdravijo živali, se res pogosteje pojavlja izraz *bolnica*, a ne brezizjemno, npr. ime *Veterinarska bolnišnica Toplica*. V preteklosti se je tudi v imenu ustanov, v katerih zdravijo ljudi, pojavljal izraz *bolnica*, npr. *Bolnica dr. Petra Držaja* (danes *Bolnišnica dr. Petra Držaja*). Uveljavljenosti izraza torej ne moremo presojati glede na rabo v imenih ustanov, saj se imena lahko v času spreminjajo.

2 DRUGI VIRI

- 2.1 V uradnem *Registru nepremične kulturne dediščine* je res kot enota vpisana *Partizanska bolnišnica Franja*, navedeni pa sta tudi še dve drugi imeni, in sicer *SVPB Franja* in *Bolnica Franja*. Raba izraza *bolnica* je v imenu za označevanje partizanske bolnišnice povsem ustrezna, saj je bila v času delovanja bolnišnica znana predvsem kot *bolnica Franja*. Ker smo bolnišnici (kot spomeniku) status lastnega imena pripisali kasneje, danes zanjo soobstaja več imen.
- 2.2 Na spletni strani Mestnega muzeja Idrija se v imenu za bolnišnico pojavlja izraz *bolnica*, sicer pa uporabljajo izraz *bolnišnica*.

Partizanska bolnica Franja je enkratni spomenik človečnosti, tovarištva in solidarnosti iz druge svetovne vojne. Kot ilegalna bolnišnica je v težko dostopni soteski Pasice v Dolenjih Novakih pri Cerknem delovala med decembrom 1943 in majem 1945. Večino časa jo je vodila zdravnica Franja Bojc Bidovec, po kateri so bolnišnico poimenovali že med vojno. (Mestni muzej Idrija)

2.3 Poglejmo še stanje v terminoloških slovarjih. Upoštevajoč *Slovenski medicinski slovar* in *Veterinarski terminološki slovar*, je v obeh strokah prednosten izraz *bolnišnica*, saj je v obeh slovarjih med izrazoma vzpostavljeno neenakovredno razmerje. Upoštevati je treba, da je ena od značilnosti terminov tudi enopomenskost (en izraz ima le en pomen), izraz *bolnica* pa enopomenskosti v zapisu ne omogoča. Z obrazilom *-ica* namreč (poleg poimenovanj za kraj, prostor) tvorimo tudi poimenovanja za osebe ženskega spola, v našem primeru *bolnica* v pomenu 'bolna ženska'. V *Slovenskem medicinskem slovarju* izraz *bolnica* nadomešča izraz *bolnišnica*, kar je v slovarju prikazano s puščico v geslu *bolnica*. Prav tako je v *Veterinarskem terminološkem slovarju* ob izrazu *bolnica* navedena sopomenka *bolnišnica*. To pa glede na zasnovo slovarja pomeni, da je izraz *bolnišnica* nadrejen.¹

3 IZSAMOSTALNIŠKA VRSTNA PRIDEVNIKA

Na nevtralnost izraza *bolnišnica* posredno kaže tudi raba vrstnih pridevnikov, ki ju izpeljemo iz *bolnica* in *bolnišnica*: *bolnični* in *bolnišnični*. Pridevnik *bolnišnični* je v rabi precej bolj ustaljen kot pridevnik *bolnični* (tudi na spletni strani Veterinarske fakultete pišejo o *bolnišnični negi*).

LITERATURA

- Gigafida 2.0** = Simon Krek idr., *Corpus of Written Standard Slovene Gigafida 2.0*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, 2019, <http://hdl.handle.net/11356/1320>.
- Mestni muzej Idrija** = Partizanska bolnica Franja, *Mestni muzej Idrija*, b. d., <https://www.muzej-idrija-cerkno.si/lokacija/partizanska-bolnica-franja/>.
- Register nepremične kulturne dediščine** = *Register nepremične kulturne dediščine*, Ministrstvo za kulturo, 2026, <https://podatki.gov.si/dataset/register-nepremicne-kulturne-dediscine>.
- Slovenski medicinski slovar** = *Slovenski medicinski slovar*, Univerza v Ljubljani: Medicinska fakulteta, 2012–2024, <https://www.termmania.net/slovarji/95/slovenski-medicinski-slovar>.
- slWaC** = Tomaž Erjavec – Nikola Ljubešić, *Korpus slovenskega spleta slWaC v2.1*, 2014, <http://www.nljubesic.net/resources/corpora/slwac/>.
- SP 1962** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: SAZU – Državna založba Slovenije, 1962.
- SP 2001** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU – Založba ZRC, 2001.
- SSKJ** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana: SAZU – Državna založba Slovenije, 1970–1991.
- SSKJ2** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, 2014 (1970–1991), www.fran.si.
- Veterinarski terminološki slovar** = Janez Banič idr., *Veterinarski terminološki slovar*, druga, dopolnjena izdaja, ur. Ivanka Brglez, Ljubljana: Založba ZRC, 2013 (1982–2006).

1 »Pri podrejenih, to je manj pravičnih, redkeje uporabljanih, zastarelih ali žargonskih izrazih so razlage nadomeščene z izrazom, ki je pravilnejši ali se pogosteje uporablja in mora biti uvrščen v slovarju kot iztočnica. S tem je nakazana normativnost slovarja.« (*Veterinarski terminološki slovar*: 12)